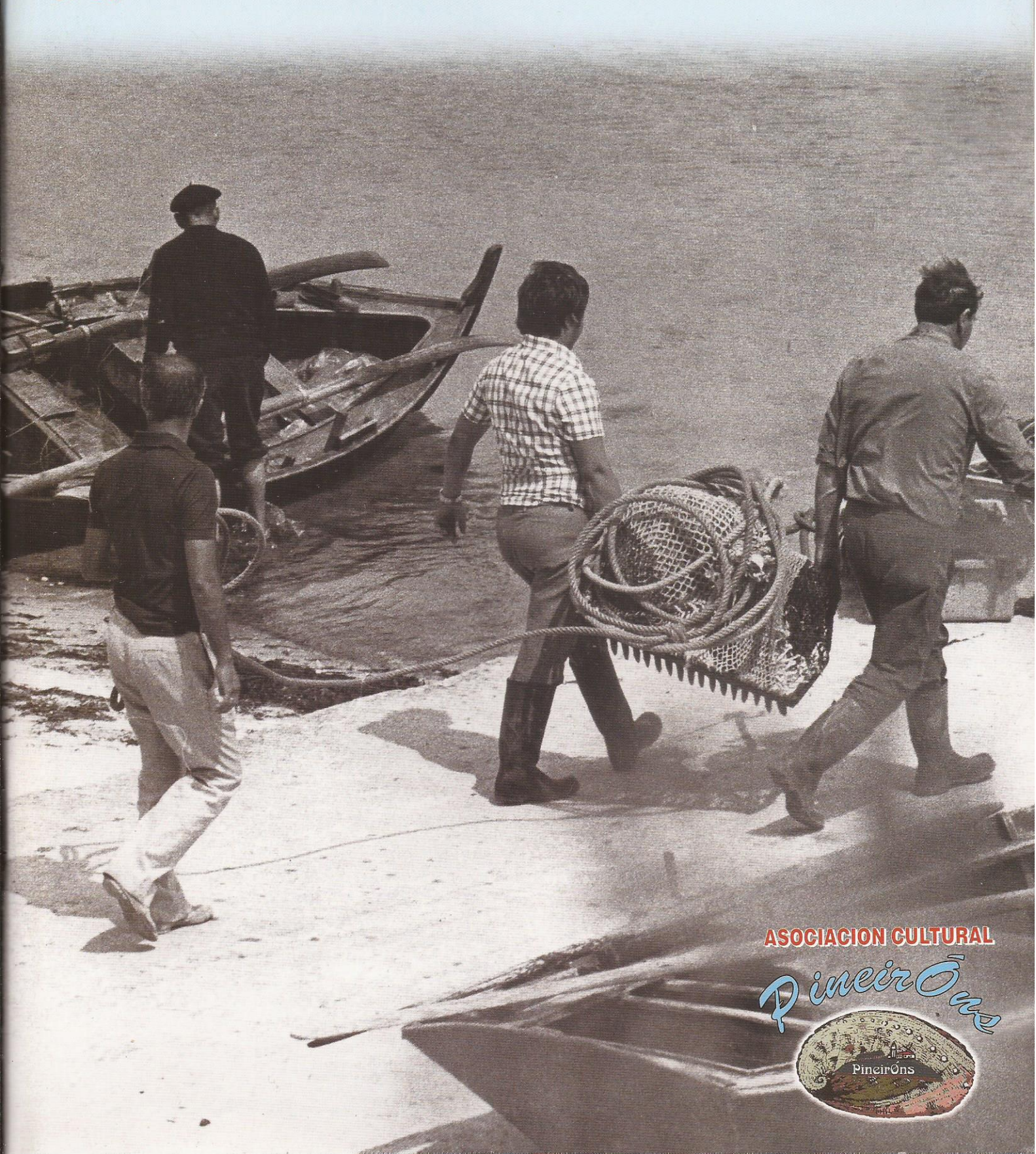

A UNIOS

Nº 20

MAIO 2015

ASOCIACION CULTURAL

Pineiróns

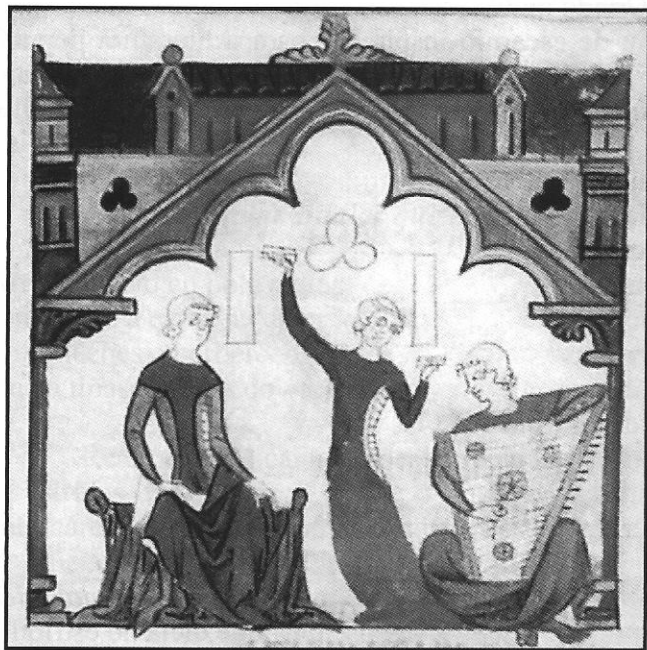
BISBARRA DO CONDADO AS CANCIÓNS OBSCENAS E PICANTES DO CANCEINEIRO POPULAR

Por: Xoán Xosé Pérez Labaca

As letras das cancións obscenas, picantes, escatolóxicas (2ª acepción do Dicionario da Lingua que significa: “Pertencente relativo aos excrementos e sucidades”), incluso mordaces e insultantes do cancionero popular galego non naceron de por si. Este tipo de canto que trata de divertir, facer rir en momentos de troula, festa, esmorga,..., sen outra finalidade, ven herdado, por transmisión oral, dende os tempos de poesía galante dos xogres e trovadores, onde a nosa terra sobresaía sobranceiramente. Estes cantos, estrofas e copras son pois herdanza dos tempos onde a nosa lingua era o idioma culto europeo nos séculos XI, XII e XIII.

Os trovadores, compositores da letra e da música, foron na súa maioría poetas galegos e portugueses; outros eran peninsulares e incluso os había doutros lugares de Europa. Utilizaban o idioma galaico-portugués nas súas composicións e nelas están presentes os tres xéneros principais: “de amor”, “de amigo” e de “escarnio” tamén chamadas de “mal dizer”.

A poesía dos trovadores conservouse grazas a coleccións reunidas en Cancioneiros. Deles, o máis antigo

é o Cancioneiro de Ajuda, achado cara a 1280. Os outros dous son copias moito máis tardías: o Cancioneiro Colocci Brancuti, tamén coñecido como Cancioneiro da Biblioteca Nacional, e o Cancioneiro da biblioteca Vaticana. Ámbolos dous foron copiados en Italia nos comezos do século XVI. O Cancioneiro de Ajuda recolle só cantigas de amor e nos outros están representadas os tres xéneros principais. A estes tres cancioneros hai que engadir dous pergamiños atopados con notación musical. O Cancioneiro de Berkeley, descuberto en los últimos anos en California e o Pergamiño Vindel, que contén as sete cantigas do vigués Martín Codax.

Pero é curioso que xa naqueles tempos houbera cantos sarcásticos e ás veces ata procaces. Estrofas ferintes e incluso escatolóxicas como ben figura no libro “Antoloxía obscena dos trovadores galego-portugueses”, de Xosé Benito Arjas Freixedo o que no limiar fai constar que: “O seu traballo trata de dar a coñecer unha serie de textos que sufriron unha dobre marxinación pois mesmo os estudosos da nosa literatura medieval non lle deron ás

cantigas de escarnio en xeral e ás obscenas en particular, ata non hai moito tempo, a importancia que merecen”.

Dentro dos trovadores daquela sobresaí con luz propia no xénero este de “escarnio e mal dizer” o noso paisano Xohám García de Guillade do que, na Antoloxía antes citada, figuran nin máis nin menos que cinco poesías de armas tomar, pois non andivo polas ramas nas súas composicións. Como por exemplo: “*Martín iograr, jai, dona María! / jéitase vosco já cada día, / e lazérom’eu mal. / Da miña lezeira pouco se sente / fod’el bon cono e jaz caente, / e lazérom’eu mal.*”

Que traducido ao galego de hoxe, máis ou menos diría así: “Ai, dona María! / o xograr Martín déitase convosco a diario / mentres eu desespérome. / Pouco sinte o meu padecemento / fode unha boa cona e durme quente / mentres eu padezo moito”. Serve pois, este anaco da súa poesía de mostra.

Os cantares obscenos non deixan de ser unhas mostras de sutil sensibilidade dunha das máis antigas culturas do mundo. Incluso, as veces, van acompañadas dos aturuxos xubilosos e brillantes que resoan cando os corazóns rebordan de ledicia. Estas cancións estiveron mal vistas, incluso prohibidas, por unha sociedade

pechada e curta culturalmente que é a que lle tocou vivir cando calquera acción, dito ou cousa era mirada como pecado. De aí que estas copras case non aparezan en ningún cancionero galego mentres que noutros lugares, onde lle chaman ás cousas polo seu nome, ao igual que aquí, si aparecen como é no caso da Rioxa coas súas “Alegrías roixanas” de Alberto Vidal, xa non digamos no “Diccionario Secreto” de Camilo José Cela ou tamén no “Cancionero general del Franquismo” de Manuel Vázquez Montalbán, onde no limiar consta o seguinte: “*Las dificultades que opuso entonces la Sociedad General de Autores hicieron imposible la aparición del cancionero completo y he tenido que esperar casi treinta años a que la editorial se atreviera a acometer la edición de ese “Cancionero general del Franquismo”, que trataba de ser el exponente de la relación entre una cultura popular dirigida especialmente a través de la programación radiofónica y el uso que de ella hizo el propio pueblo.*”

Actualmente son infinidade as copras do cancionero popular que fan relación a cregos mailas criadas. O investigador J. A. Martínez Domínguez no seu libro: “Os clérigos na Idade Media” sinala que parece ser que xa o Concilio de Trento buscou resolver definitivamente –entre outras cousas- este problema das “saías dos cregos”, eles debían de se afastar das prácticas sexuais, co obxecto de valorizar o celibato e a súa implícita castidade, segundo quedaba regulado canonicamente. “Neste tempo o cóengo de Santiago, Aníbal Rodríguez, declarou que todos os seus irmáns foron fillos dunha dama chamada María Criada e dun crego moi importante da diocese de Lugo, o que se chamaba Gabriel Rodríguez Casal de Raros, e que estivera ao cargo do Cabido lucense na súa calidade de Deán. Curiosísimo é o apelido desa tal María, co que máis ben se nos dá conta do seu oficio ao servizo do Deán – como muller que coidaba o seu fogar, que lavaba as súas sotanas e que quecía igualmente o seu leito – que unhas orixes vinculadas a unha suposta caste dos Criado ou Criada.

A situación que se vivía na alcobas da reitoral serviu de escarnio inspirador para a literatura popular galega, e boa proba disto son as súas cantigas que entre curas, cregos e criadas ocupan máis da metade das copras atopadas na miña investigación. Son, en xeral de *carácter xeralista, sen indicar quen é onde*, como por exemplo:

O cura vendeu a burra
para non lle dar a cebada,
agora vai aos enterros
a cabalo da criada.

O crego cando vai fóra
déixalle dito á criada,
veña tarde, veña cedo
déitate na miña cama.

Noutros casos se sinalan o lugar e quen son os actores:

Paxariño que vas voando
dime onde tes o niño,
entre as pernas da criada
do cura de San Martiño.

A criada do cura de Corrubedo
ten un pelo na cona que mete medo,
manda carallo, manda carallo
que fai falta un serrucho para cortarllo.

Noutro orde de cousas eu recordo con cariño e nostalxia unha canción, nesta caso *obscena e escatolóxica que cantaba a Tuna de Compostela* como pasarrúas de ida e volta titulada “O rimpimpín” que dicía no estribillo e na primeira estrofa:

A rimpimpín xa estou farto de afiar
a rimpimpín xa o cantar me desafina
a mocidade iso si que é gozar
o meter e o sacar na pixixa da menina

Comer, comín ferros vellos, aí do tren!
cagar, caguei ferraduras,
xa teño doente o cu, eu tamén!
de cagar, de cagar, de cagar, cousas tan duras.

Así mesmo hai no cancionero popular cantares de “Advertencia” como:

A miña casa non quero que veñas
sempre me fodes e nunca me empreñas,
é que non queres ou é que non sabes
ou é que che faltan habilidades.

Ou de “Mandato” con copras como esta:

A Manoliño levárono preso
Por andar polo baile co carallo teso,
E se andaba fai moi ben
No seu caralliño non manda ningún.

Tamén hainas de “Información”, como:

Se tes o carallo malo
úntao de aceite ao instante,
que curar non se che cura
pero ponse moi brillante.

Cantares de “Armas e Caza” así:

Debaixo do delantal
tes un coello moi vivo
se queres veño esta noite
e pégoles un par de tiros.

Hai copras de “Rogos e Solicitudes”, como esta:

Eu pedinllo a unha moza
Cando viña de lavar,
E díxome a condenada
Sei que te queres mollar.

E para rematar sinalar que hainas que contemplan “Verdades coma puños”, e así din:

Arrastrache o cu pola pallas
E fixeches a cama no chan
E mollaches a berberechiña
Que a tiñas sequiña do verán.

Mariquiña miña ialma
por moi finiña que sexas,
sempre mollas os peliños
da conicha cando mexas.

Realmente os cantares deste tipo que coñece e sabe a xente, espallada por Galicia enteira, suman centos de estrofas. Este de hoxe é case o limiar dun traballo de contido máis completo de recollida de cancións que publicaremos, máis adiante, se cadra e hai lugar.

